

Další členové rodiny

Lucie Grůzová

Sourozenecké působení

- Sourozenci = mají alespoň jednoho rodiče společného
- Při každodenních situacích vznikají:
 - Emoční interakce (pozitivní, negativní, ambivalentní)
- Děti se učí:
 - ASERTIVITĚ
 - ZVLÁDÁNÍ EMOCÍ
 - VYJÁDŘENÍ NESOUHLASU

- Narození sourozence mezi lety 2,5-5 je doprovázeno často regresivním chováním
- Objevuje se sourozenecká rivalita
- **Výzkumy:**
 - Dlouhodobé konflikty a nepřátelství mají negativní vliv na vývoj dítěte (děti s konflikty, vykazovaly depresivní nálady a delikventní chování (Stocker et al., 2002))
 - Sourozenci mezi 11-13 lety s emoční podporou – vyrovnanější (Branje et al., 2004)

Sourozenecké působení (K. Leman)

= tzv. sourozenecká konstelace – pořadí sourozenců

- A. perfekcionista, spolehlivý, svědomitý, dělá si seznamy, systematický, kritický, vážný, studijní typ
- B. Vyjednávač, má nejméně fotografií v rodinném albu, vyhýbá se konfliktům, nezávislý, silné vazby ke skupině vrstevníků, mnoho přátel, individualista
- C. Intrikán, okouzlující, svádí vinu na druhé, předvádí se, společenský, dobrý obchodník, vychytralý, upoutává pozornost

Prarodiče

- Alternativní rodičovská dyáda
- Pro děti významná alternativa v chápání dospělé autority
- Vnější: tvořivost, uvolněnost, cit nezatížený bezprostřední zodpovědností za vývoj dítěte

- Význam pro prarodiče:
- Sounáležitost, životní kontinuum, smysluplnost života

Prarodiče

- Jako hlavní aspekty, podle kterých jsou prarodiče podle autorů děleny, jsou: věk, míra autority v rodině, míra ochrany a altruismu, fáze života, ve které se prarodič nachází a četnost kontaktů s vnoučaty.
- Prarodiče tak dělí na 6 skupin, které názorně nazývají:
- **Vládci rodiny:** Jde o autoritativní prarodiče, kteří se snaží udržovat si stálý respekt u svých dětí i vnoučat, nikdo jim neodporuje a v rodině mají velkou autoritu. O svých názorech nediskutují, očekávají jejich nekritické přijetí. Málo tedy přihlížejí k přáním ostatních členů rodiny. Vzbuzovat mohou nejen respekt a úctu, nicméně i určité obavy a chuť ke vzpouře. Márová (1985) se vyjadřuje k obdobnému typu prarodičů. Popisuje dominantní jedince, kteří mají dojem, že jsou stále pány domu, čekají od ostatních podřízené chování a diktují ostatním, co mají dělat, čímž ohrožují mladé manželství. Takové manželství může dojít až k rozpadu, případně k volbě vzdálit se od diktátorské osoby.
- **Protektori:** Cílem protektorů je chránit svá křehká vnoučata od tvrdého světa. Snaží se jim věnovat veškerou možnou péči. Často se o ně strachují, chrání je před cizími lidmi, zasahují a řeší za ně i drobné dětské spory. Hlídkají, aby vnoučatům nikdo neublížoval, a snaží se rozhodovat, s kým si dítě smí hrát. Protektorské prarodiče jímá strach, že jejich vnoučata 17 někdo zkaží či že na ně bude mít nějaký člověk či situace špatný vliv. Často jsou netolerantní a chtějí, aby se vnoučata chovala podle jejich představ.
- **Obětavci:** Obětavci jsou altruisté, kteří jsou svým vnoučatům ochotni splnit vše, co jim jen na očích vidí. Nelitují ničeho, co jde pro dobro a radost vnoučat, nelitují majetku, času ani sil. Své uspokojování potřeb jsou ochotni odložit, pro přednější uspokojení potřeb vnoučat. Někdy však tato zdánlivě čistá obětavost nemusí být bez dalších záměrů. Jsou i tací prarodiče, kteří se takto obětují proto, aby je druzí litovali a obdivovali. Altruismus našli jako prostředek k získání pozornosti, zájmu svých dětí a získání uznání. V tomto případě jde pak altruismus ruku v ruce s egocentristem. Může jít o prarodiče, kteří mají pocit nedostatečné péče od svých dětí, opomíjení a nezáměru.
- **Žijí nový život:** Jde o prarodiče, kteří žijí sami bohatým životem, o prarodiče, kteří se například stávají, stejně jako jejich děti, novými rodiči. V takových případech věnují více své energie svému vlastnímu dítěti než vnoučatům. Jedná se zejména o případy rozvedených partnerů, následných vzniků nových manželství a opětovné rodičovství s novými partnery. Dalším případem prarodičů „Žijí nový život“ jsou tací, kteří jsou na vrcholu své prosperity a nechtějí být zdržováni vnoučaty a omezování ve svých životních plánech. Může jít například o perspektivní podnikatele spokojené se svým budováním kariéry.
- **Opuštění:** Rodiče ani vnoučata nejeví o své prarodiče zájem, nezajímají se o jejich životy. Opuštění prarodiče mohou bydlet daleko a časová náročnost návštěv nese své důsledky. Prarodiče pociťují opuštěnost a neužitečnost, neboť již dětem nestojí ani za návštěvu.
- **Ti všichni ostatní:** Poslední kategorií, kterou Matějček a Dytrych uvádí, jsou prarodiče takoví, kteří se nehodí do žádné ze zmíněných předchozích typů. Každý člověk je jedinečný, a proto není vždy možné každého člověka násilně řadit do kategorie.

Výzkumy

- Obohacení v:
dovednostech,
znalostech a zkušenostech,
také v preferovaných hodnotách a
postojích (Hatton-Yeo, 2008; Sánchez,
2006).

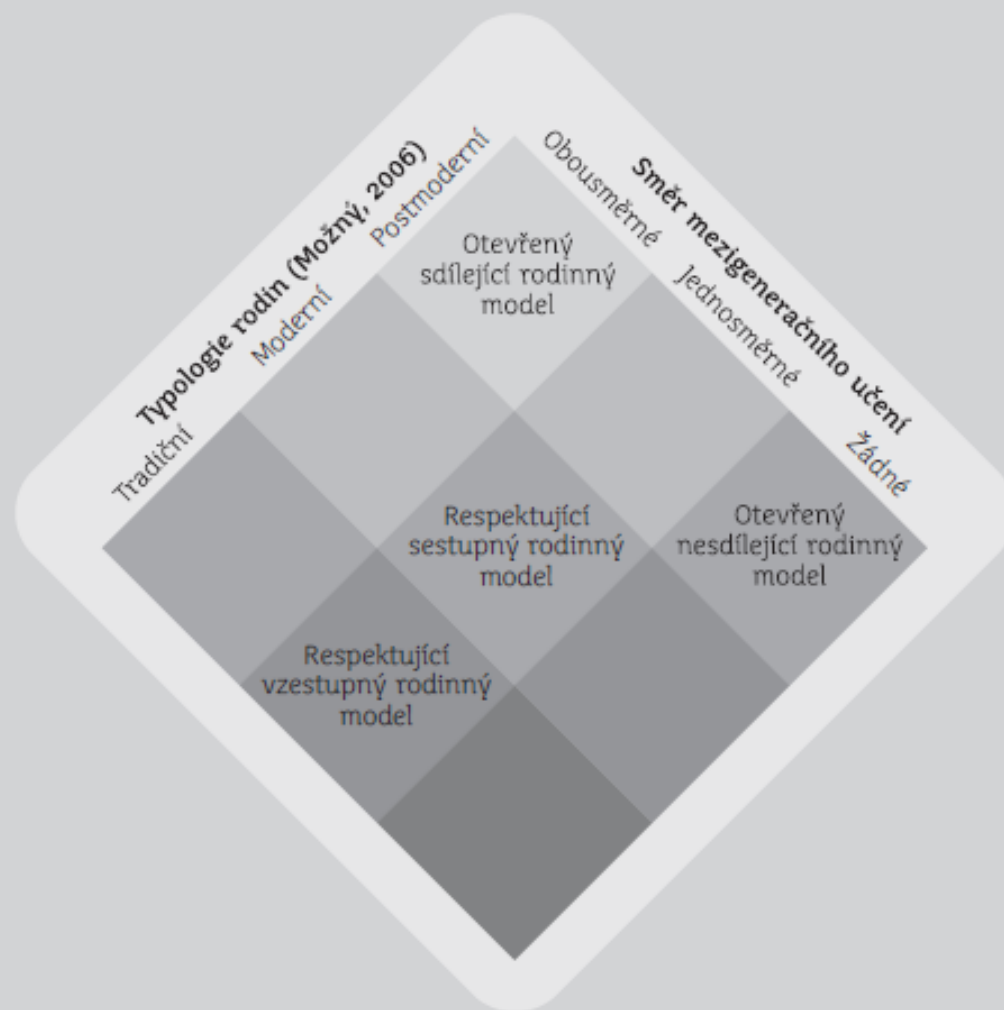
Rabušicová, Kamanová & Pevná, 2012

- *Za jakých podmínek probíhá mezigenerační učení v rodině?*
- *Jaký je obsah a směr mezigeneračního učení v rodině, kdo v rodině učí koho z hlediska tří generací, jak je učení přijímáno z hlediska tří generací a jak učení v rodině probíhá?*
- *Jaké jsou vztahy mezi členy rodiny v procesu mezigeneračního učení?*

Komunikace + atmosféra + soudržnost
= Pro-učící rodinná kultura

*Diferenciace v rovině různých
modelů učící se rodiny*

Obr. 1: Schematické znázornění modelů učící se rodiny

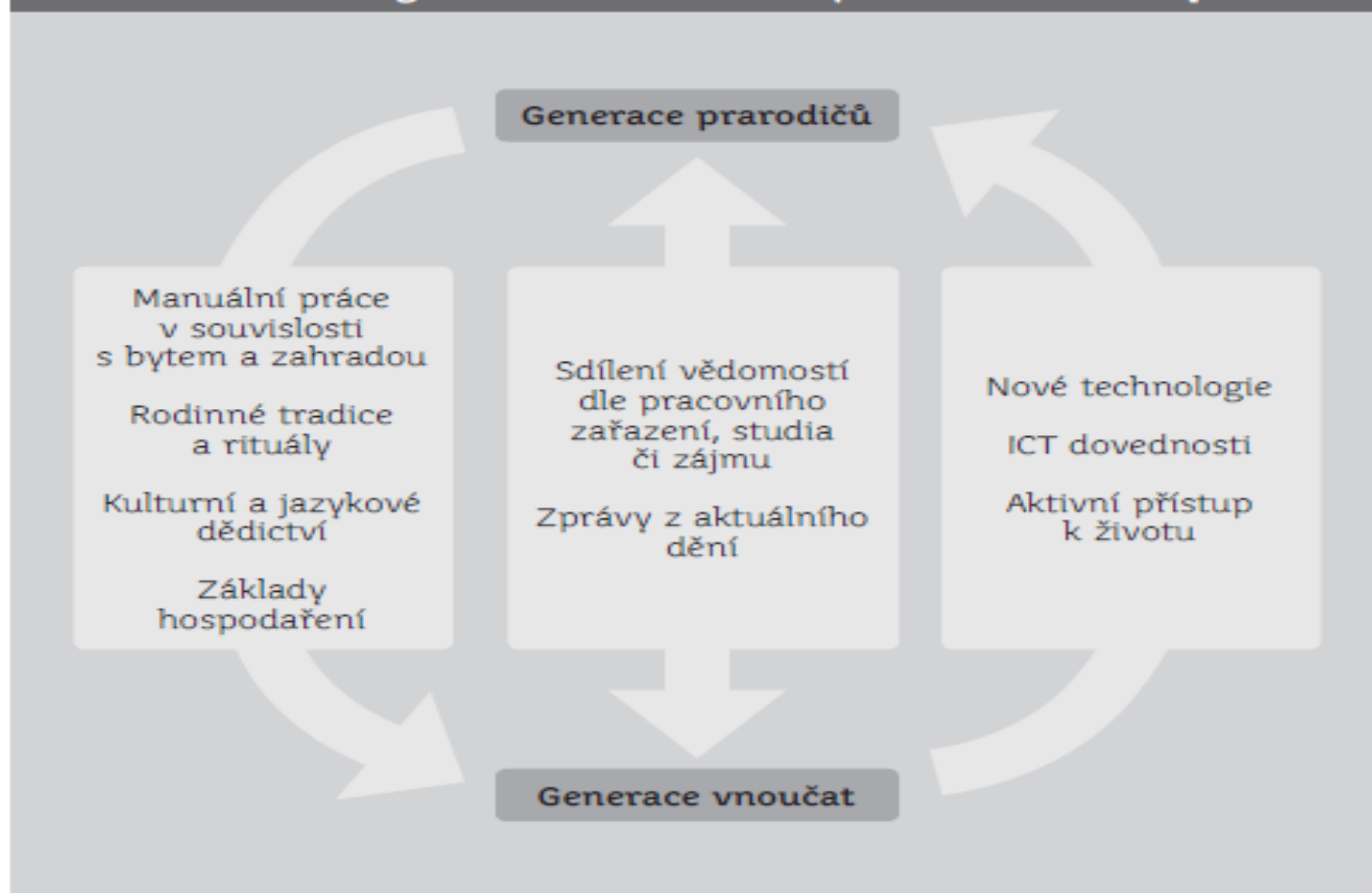
Mezigenerační učení

- učení oboustranné a probíhající mezi zástupci dvou generací z rodiny
- Expert: Expert rád předvádí své zkušenosti a přednosti, je přesvědčen o správnosti svého chování. Do procesu vstupuje jako iniciátor. Příjemce pak přijímá vysílané informace podle svých momentálních potřeb. Ve vztahu k příjemci působí taktéž dominantně.
- Rádce: Rádce učení iniciuje, drží rozhodovací proces ve svých rukou. Do procesu vstupuje vědomě a činí tak i v případě, že to není příjemci příjemné. Má dojem, že učení příjemce potřebuje, je třeba mu tedy poradit. Ve vztahu k příjemci působí dominantně.
- Konzultant: Konzultant na rozdíl od rádce a experta vyčkává na vyzvání, teprve poté radí. Nerad druhé do něčeho nutí, je však vždy připraven pomoci. Prvotním spouštěčem učení jsou zde tedy potřeby příjemce. Ve vztahu k příjemci učení působí vyváženě.
- Vzor: Zde jde zejména o aktivitu příjemce, který nese odpovědnost za učení. Vzor tak předpokládá vysokou efektivitu. Vzor předvede, co je v jeho silách, příjemce jej pozoruje a přebere si, co využije. Vztah k příjemci učení je vyvážený, jednání edukátora více pasivní.

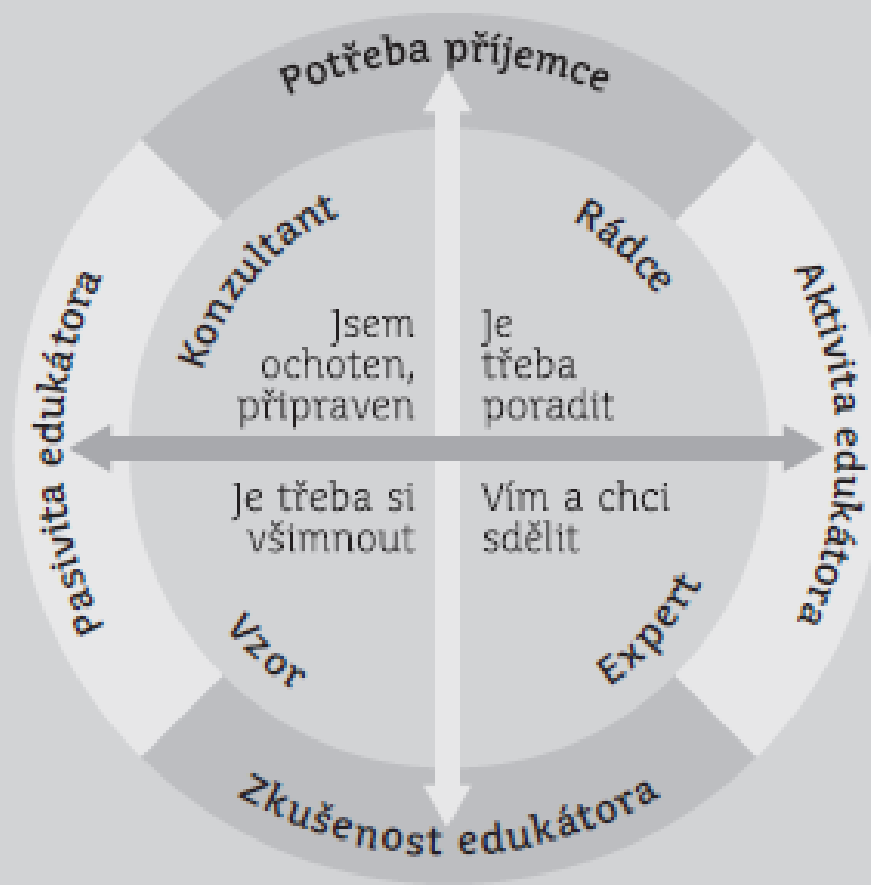
Tab. 4: Typologie rodinných edukátorů

Typ edukátora	Rádce	Expert	Konzultant	Vzor
Postoj k učení	Je třeba poradit.	Vím a chci předávat.	Jsem připraven poradit.	Je třeba si všimnout.
Zdůvodnění učení	Chci pomáhat druhým.	Je to pro mě důležité.	Nemohu učit někoho, když si to nepřeje.	Vím, že je to tak nejlepší.
Spouštěč učení	Předpokládaná potřeba příjemce učení.	Zkušenosti a vědomosti edukátora jsou důležité. Potřeby příjemce nikoli.	Vyslovená potřeba příjemce učení na základě zkušeností edukátora.	Primární je zkušenost edukátora. Potřeby příjemce jsou zohledněny.
Vztah k příjemci učení	Dominantní	Dominantní	Vyvážený	Vyvážený
Jednání edukátora	Aktivní I přes případné negativní reakce příjemce učení. Rozhodovací proces je v rukou edukátora.	Aktivní Nezávislé na žádosti příjemce učení. Rozhodovací proces je v rukou edukátora.	Pasivní Čekání na žádost příjemce učení. Přenesení zodpovědnosti na příjemce učení.	Pasivní Čekání na aktivitu příjemce učení. Vše je v jeho rukou, je to jeho zodpovědnost.

Obr. 1: Schéma mezigeneračního učení mezi prarodiči a vnoučaty

Obr. 4: Typologie rodinných edukátorů

Vrstevníci

- Hrají důležitou roli v určitých obdobích významnější, v jiných méně významnou
- (názory se různí – velký význam Harris, 1998 x neprokázaný význam Hartup, 1992)
- Děti si vybírají za přátele děti, které mají podobné chování. Motivy, podobné zájmy.
- Vliv rodičů – pořádání akcí, pomáhají řešit konflikty...
- Nabízejí situaci explorace
- Učí reakce na individuální signály a vzorce chování

- V kolektivu vrstevníků se procvičuje:
- Dílčí sociální dovednosti
- Sociálně-komunikační strategie (vyjednávání, přemlouvání, učí se spolupracovat, odpouštět, dělat kompromisy, kontrolovat emoce, řešit konflikty)
- Schopnosti do budoucna – schopnost ujímat se vedoucích rolí (Berndt et al., 1999)
- Výzkum prokázal, že jakýkoliv vrstevník, působí v situacích jako emoční podpora (Schwartz, 1972)